

5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.
6. Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
7. Закон України “Про рекламу” від 03.07.1996 № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 39. – Ст. 181.
8. Закон України “Про основи містобудування” від 16.11.1992 № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 52. – Ст. 683.
9. Закон України “Про благоустрій населених пунктів” від 06.09.2005 № 2807-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 40. – Ст. 252.
10. Умови ведення бізнесу залишають бажати кращого: Новини 24 від 03.09.2011 р. [Електронний ресурс] \ \ Режим доступу: http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?umovi_vedennya_biznesu_v_ukrayini_zalishayut_bazhati_krashhogo&objectId=131769.
11. Рейтингова оцінка умов ведення бізнесу “Doing Business-2013” в Україні. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/887>.

Банк Р. А. Относительно вопроса усиления роли органов местного самоуправления в обеспечении безопасности предпринимательской деятельности.

В статье исследуются полномочия и роль органов местного самоуправления в обеспечении безопасности предпринимательской деятельности, сформулированы конкретные предложения и определены возможные пути совершенствования модели обеспечения безопасности субъектов предпринимательской деятельности органами местного самоуправления.

Ключевые слова: безопасность, обеспечение безопасности предпринимательской деятельности, органы местного самоуправления.

Bank R. O. On the issue of strengthening the role of local authorities in providing security business.

The article is devoted the powers and role of local government in providing security business, formulated concrete proposals and identified possible ways of improvement of the security businesses by local governments.

Keywords: security, security business, local governments.

УДК342.573(477)

Рябченко Т. О.
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

ПОНЯТТЯ ТА СТАДІЇ РЕФЕРЕНДНОГО ПРАВОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовуються науково-методологічні підходи щодо визначення сутності референдного процесу, а також правотворчості з точки зору її процедурно-процесуальної природи. Сформульовано дефініцію референдного правотворчого процесу. Автор виокремлює стадії процесу референдної правотворчості в Україні та називає основні етапи, властиві кожній із цих стадій.

Ключові слова: юридичний процес, правотворчий процес, референдний процес, референдний правотворчий процес, стадії процесу референдної правотворчості.

Сучасне українське суспільство є свідком радикальної зміни цінностей, коли відбувається становлення системи нових взаємозв'язків та правової рівноваги між громадянами й органами державної влади. Йдеться про перехід від суб'єкт-об'єктних відносин у площину суб'єкт-суб'єктних відносин, визначальною ознакою яких є те, що обидві сторони виступають рівноправними учасниками діалогу при вирішенні найважливіших питань суспільного та державного життя. Залучення громадян у процес здійснення влади у державі в цілому та прийняття законодавчих актів зокрема є невід'ємною частиною побудови новітньої моделі взаємин держави і суспільства та одним із основних пріоритетів в умовах усталення в Україні демократії і верховенства права. Саме через механізм участі у процесі створення нормативно-правових актів громадянське суспільство отримує змогу реалізовувати свій конструктивний потенціал у взаємодії з державою.

Однією з ключових правових форм реалізації повновладдя народу у правотворчій сфері є референдум. Чинна Конституція України не лише утвердила положення про народний суверенітет, а й уможливило безпосереднє прийняття народом України нормативно-правових актів вищої юридичної сили шляхом всеукраїнського референдуму. Політико-правові реалії сьогодення засвідчують, що застосування всеукраїнського референдуму як форми безпосередньої правотворчості народу значною мірою ускладнене. Однією з причин незатребуваності потенціалу референдної правотворчості в Україні є недосконалість законодавства про референдуми, особливо його процесуальної частини. Висновок про архаїзм і невідповідність Конституції України діючого до сьогодні Закону України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" від 3 липня 1991 року є загальновідомим. Зазначене підтверджує і неоднозначний досвід проведення ініційованого народом конституційного референдуму 16 квітня 2000 року, коли громадяни України переважною більшістю голосів підтримали винесені на всенародне голосування зміни до Конституції, але результати народного волевиявлення так і не набули юридичних ознак рішення всеукраїнського референдуму як акта конституційного правотворення. Критично оцінюють експерти зміст і нині чинного Закону України "Про всеукраїнський референдум" від 6 листопада 2012 року [1], як на предмет конституційності, так і на предмет демократичності, прозорості.

Невід'ємною передумовою створення ефективного законодавчого механізму реалізації законотворчих повноважень народу є належний рівень теоретико-методологічного обґрунтування процесу референдної правотворчості. На сучасному етапі розвитку вітчизняного правотворення актуальність і значущість дослідження теоретичних проблем референдного правотворчого процесу обумовлена необхідністю формування цілісної концепції референдної правотворчості в Україні.

Метою пропонованої статті є детермінація референдного правотворчого процесу як самостійної юридичної категорії, виокремлення стадій референдного правотворчого процесу України та розкриття їх змісту.

Досліджуючи проблеми актів прямого народовладдя, вітчизняний правознавець О. Мурашин звертав увагу на те, що будь-який вид організаційної діяльності суб'єкта прямого народовладдя відбувається у певних процесуальних рамках, має відповідну процедуру. Є своя особлива процедура і в сфері прямої правотворчості. Розглядаючи "прямий правотворчий процес" як юридично встановлену процедуру діяльності

суб'єктів прямого народовладдя щодо надання юридичної сили безпосередньо вираженій волі громадян, порядок формування і закріплення такої волі у загальнообов'язкових юридичних приписах, упорядковану систему стадій діяльності по встановленню, зміні чи скасуванню правових норм, О. Мурашин виділяє дві основні його стадії: попереднє формування безпосередньої волі громадян (полягає у прийнятті рішення про розробку проекту та у підготовці його тексту) та офіційне надання юридичної сили безпосередній волі громадян (передбачає офіційне схвалення проекту; прийняття нормативного акта прямого народовладдя і його офіційне оприлюднення) [2, с. 18-19, 21]. Уявляється, що кожна із визначених науковцем загальних для всіх суб'єктів прямого народовладдя стадій правотворчого процесу виступає етапом їх діяльності з приводу підготовки та надання офіційного значення нормативно-правовому акту. При цьому процес правотворчості кожного з цих суб'єктів має свої особливості.

На сьогодні не існує єдиної думки щодо змісту процесу референдної правотворчості в Україні, що обумовлюється відсутністю фундаментальних досліджень зазначеного питання у вітчизняній юридичній науці. Процесуальні проблеми організації та проведення всеукраїнського референдуму вивчалися відомими вченими-конституціоналістами В. Погорілком і В. Федоренком. На переконання В. Федоренка, процедура всеукраїнського референдуму складається з послідовних і взаємообумовлених стадій – підготовчої (ініціювання всеукраїнського референдуму, інформування громадян про його ініціювання, агітацію “за” чи “проти” винесення визначеного питання на всеукраїнський референдум), основної (організація та проведення всеукраїнського референдуму) та завершальної (реалізація рішень всеукраїнського референдуму та правова відповідальність у разі їх невиконання) [3, с. 14].

Друга частина навчального посібника В. Погорілка і В. Федоренка “Референдне право України” висвітлює питання теорії та практики референдного процесу України, під яким автори, до прикладу, у суб'єктивному значенні розуміють сукупність ряду нормативно визначених послідовних дій, спрямованих на реалізацію права громадян України на участь у референдумі. Ці дії (ініціювання, організація та проведення референдумів і реалізація їх рішень) визначаються як стадії референдного процесу [4, с. 236].

Дослідженням теоретичних і практичних проблем організації та проведення референдумів в Україні займається А. Янчук. На його думку, “референдумний процес” як різновид юридичного процесу – це ряд врегульованих референдумним законодавством послідовних стадій діяльності суб'єктів та інших учасників референдумного процесу, спрямованих на прийняття, зміну чи скасування Конституції України, законів, інших актів та рішень загальнодержавного і місцевого значення [5, с. 65]. Референдумний процес за функціональною ознакою А. Янчук вважає за доцільне класифікувати на установчий, правотворчий та правозастосовчий. При цьому правотворчий референдумний процес визначається дослідником як специфічна діяльність уповноважених суб'єктів та учасників референдумного процесу, що складається із системи дій щодо підготовки, затвердження і офіційного оприлюднення актів референдумного процесу [6, с. 68-69].

Проблеми референдного процесу неодноразово досліджувалися у зарубіжній

юридичній науці. Російська вчена В. Комарова визначає референдний процес як сукупність закріплених у законодавстві про референдуми юридичних процедур, що відображають певну послідовність юридичних дій, спрямованих на організацію та безпосередньо волевиявлення народу - джерела влади і носія суверенітету. Дослідниця виокремлює такі стадії референдного процесу: ініціювання референдуму; призначення референдуму; підготовка референдуму; проведення референдуму; реалізація рішень референдуму [7, с. 232-234].

Ряд учених ототожнює процедуру загальнодержавного референдуму із законодавчим процесом. Так, на думку болгарського дослідника Б. Спасова, основними стадіями референдуму є: а) законодавча ініціатива; б) обговорення законопроекту; в) голосування за закон [8, с. 4]. Як зазначав російський правознавець В. Лучин, подібність порядку проведення референдуму і законотворчого процесу є наслідком того, що референдум вважається засобом здійснення законодавчої діяльності, виступає одним із видів правотворчості [9, с. 80].

Варто наголосити, що вітчизняне законодавство не закріплює визначення терміна “референдний процес”, що є причиною неоднозначності його трактування. Основою “процесу всеукраїнського референдуму” є Закон України “Про всеукраїнський референдум” від 6 листопада 2012 року № 5475-VI, який передбачає такі стадії всеукраїнського референдуму: ініціювання всеукраїнського референдуму; його призначення (проголошення); утворення територіальних округів для проведення всеукраїнського референдуму; утворення дільниць референдуму; утворення комісій всеукраїнського референдуму; складання списків учасників всеукраїнського референдуму; агітація референдуму; голосування; підрахунок голосів учасників референдуму на дільницях референдуму та встановлення результатів всеукраїнського референдуму; офіційне оголошення та оприлюднення результатів всеукраїнського референдуму.

Серед новацій закону про всеукраїнський референдум 2012 року порівняно із законом про референдуми 1991 року має місце спроба унормування процедури реалізації права народу приймати нормативно-правові акти безпосередньо шляхом всеукраїнського референдуму. Принциповою новелою вважаємо запровадження законодавчого референдуму, в тому числі з метою скасування законів України (здійснення права “народного вето”).

Слід прийняти до уваги, що категорія “референдний правотворчий процес” є похідною від категорій “правотворчий процес”, “юридичний процес” в цілому. В свою чергу, категорія юридичний процес у її широкому розумінні характеризує сукупність усіх правових форм діяльності державних органів та інших уповноважених суб’єктів, яка пов’язана зі здійсненням у визначеному законом порядку юридично значущих дій і спричиняє певні правові наслідки [10, с. 481-482]. При тлумаченні змісту юридичного процесу деякі правознавці схильні ототожнювати терміни “юридична процедура” та “юридичний процес”. Такий підхід пояснюється триваючим науковим дискурсом щодо співвідношення зазначених категорій. У цьому контексті викликає інтерес монографічне дослідження О. Кузьменко “Процесуальні категорії адміністративного права” [11] у частині, що стосується аналізу сутності категорії “процедура”. Зокрема, дослідниця зауважує, що процедура є частиною самостійного цілісного утворення – процесу, а не його видовою підмножиною. Юридичний процес, на її думку, слід

розглядати як діяльність суб'єктів права по здійсненню правової регламентації суспільних відносин та реалізації права, а юридичну процедуру – як формалізований бік такої діяльності. За твердженням О. Кузьменко, юридична процедура детермінує порядок здійснення суб'єктами правовідносин юридично значущих дій, які у сукупності становлять юридичний процес. Під юридичною процедурою запропоновано розуміти регламентований юридичними нормами порядок здійснення нормативно-правового регулювання суспільних відносин (правотворчості) та правореалізації [12, с. 179-180]. Виходячи з обґрунтованого О. В. Кузьменко наукового підходу, доходимо висновку, що юридичний процес доцільно розглядати як форму існування певних правовідносин, а процедуру – як зміст цієї форми, в якому закріплено “формалізований бік” процесуальної діяльності.

Під правотворчим процесом як різновидом юридичного процесу теоретики права традиційно розуміють порядок здійснення юридично значущих дій з підготовки, прийняття й опублікування нормативного акта, які процесуально оформлені, юридично опосередковані і носять офіційний характер; чи встановлений правовими нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів з пізнання й оцінки правових потреб суспільства, формування і прийняття правових актів, їх оприлюднення та набрання ними юридичної сили. Існують і інші визначення розглядуваної категорії. До прикладу, українські вчені-правознавці О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко підкреслюють, що правотворчий процес – це процесуальна діяльність суб'єктів правотворчості щодо порядку формування і закріплення їх волі шляхом встановлення, зміни чи скасування правових норм, яка відбувається відповідно до встановленої процедури [13].

Очевидним є те, що правотворчість – це не лише зміст, а й організаційно-правова форма діяльності суб'єктів правотворчості. Вона отримує своє вираження у певних організаційних формах, що дають змогу чітко встановити, які саме суб'єкти і в якому порядку створюють правові норми.

Правотворчому процесу властиві ознаки, характерні для будь-якого юридичного процесу в цілому, а саме: стадійність, динамічний характер, послідовність, правова регламентованість, цілеспрямованість. Отже, процес правотворчості являє собою вид діяльності, що регулюється процесуальними нормами права та відбувається у певній логічній послідовності, що виражається у здійсненні уповноваженими суб'єктами послідовної сукупності процесуальних дій, які спрямовані до єдиної мети і виконують конкретне завдання. В цілому, послідовність є змістовною якістю правотворчого процесу й означає наявність вимог суворої регламентації черговості дій, що обумовлює його досконалість, оптимальність і ефективність. Послідовність дій знаходить свій вираз у стадіях правотворчого процесу.

Вищезазначені положення дають підстави стверджувати, що референдна правотворчість як організаційно оформлена діяльність народу, пов'язана із встановленням, зміною чи скасуванням норм права, має свою нормативно визначену процедуру, юридична природа якої розкривається через систему послідовних процедурних стадій прийняття (зміни) нормативно-правових актів належної юридичної сили безпосередньо народом шляхом референдуму.

Референдний правотворчий процес пропонуємо розглядати як сукупність юридично регламентованих послідовних дій щодо створення нормативно-правових актів належної юридичної сили безпосередньо народом шляхом загальнодержавного

референдуму. В свою чергу, референдний правотворчий процес України – це поняття, що характеризує нормативно визначений порядок прийняття громадянами України на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою Конституції України (її нової редакції) та законів України, внесення змін до законів України чи їх скасування.

Логічну послідовність розвитку процесу референдної правотворчості відображають його стадії. Зауважимо, що в юридичній науці відсутній єдиний підхід щодо визначення поняття “стадії процесу”. Так, одні дослідники під стадією процесу розуміють сукупність процесуальних дій або процесуальних відносин, об’єднаних найближчою метою, інші – встановлений законом порядок або самостійні етапи, що мають визначену мету і завдання. [14, с. 136]. Стадії законотворчого процесу на переконання вітчизняної вченої О. Богачової можна визначити як самостійні фази процедурних дій з формування державної волі; або як організаційно відокремлені комплекси тісно пов’язаних між собою дій, спрямованих на створення законодавчого акта [15, с. 47]. Під стадією “прямого правотворчого процесу” О. Мурашин пропонує розуміти самостійний етап процедурних дій щодо формування безпосередньої волі громадян, організаційно відокремлений комплекс тісно пов’язаних між собою дій, які спрямовані на створення певного нормативного акта [16, с. 20].

На нашу думку, процес референдної правотворчості в Україні виступає у вигляді трьох послідовних стадій: підготовчої - правотворча ініціатива; основної – прийняття офіційного рішення щодо предмета конституційного чи законодавчого референдуму; завершальної – офіційне оприлюднення результатів референдної правотворчості. Кожній із виділених стадій властиві певні етапи, що включають взаємопов’язані процедурні дії, спрямовані на створення нормативно-правового акта у межах народного ініціювання, проголошення, організації та проведення всеукраїнського референдуму.

Народна вимога про проведення всеукраїнського референдуму щодо прийняття Конституції України (нової редакції Конституції України) чи закону України (внесення змін до чинних законів), що здійснюється громадянами, які мають право голосу, шляхом збирання підписів під цією вимогою, є правотворчою ініціативою, а отже, визначає зміст підготовчої стадії референдного правотворчого процесу. При цьому реалізація референдної народної ініціативи передбачає створення та реєстрацію ініціативних груп; збирання підписів громадян України на підтримку народної вимоги про проведення конституційного чи законодавчого всеукраїнського референдуму; підрахунок і перевірку цих підписів. На підготовчій стадії процесу референдної правотворчості важливу роль відіграють інформування громадян про ініціювання всеукраїнського референдуму з приводу нормативно-правового акта відповідної юридичної сили й агітація “за” чи “проти” проведення такого референдуму.

З моменту проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою настає основна стадія референдного правотворчого процесу – стадія прийняття офіційного рішення щодо проекту нормативно-правового акта як предмета всеукраїнського референдуму.

У разі підготовки спеціально уповноваженим колегіальним органом (до прикладу, Конституційною Асамблеєю України) проекту нової редакції Основного Закону важливу роль на основній стадії процесу референдної правотворчості відіграє проектний етап. Він передбачає розробку проекту нової редакції Конституції України;

його експертизу; розгляд тексту первісного варіанта проекту, обговорення, доопрацювання та погодження проекту; винесення проекту на всенародне обговорення; остаточне його відпрацювання і редагування з урахуванням внесених під час всенародного обговорення пропозицій і зауважень; ухвалення проекту нової редакції Конституції України Конституційною Асамблеєю.

Етап організації референдуму на основній стадії референдного правотворчого процесу визначається правовими діями Центральної виборчої комісії, інших уповноважених суб'єктів, зокрема окружних та дільничних комісій з всеукраїнського референдуму, спрямованими на забезпечення процедури проведення референдуму.

Всенародне обговорення проекту нормативно-правового акта, що виноситься на голосування, як необхідний етап основної стадії свідчить про демократизм процесу референдної правотворчості та дає можливість узагальнювати і враховувати волю й інтереси громадян, їх зауваження та пропозиції щодо змін і доповнень проектів та доцільності їх прийняття, а також виявляти й усувати прогалини, колізійні норми та приймати всебічно обґрунтовані й ефективні нормативно-правові акти.

Належне інформаційне забезпечення громадян на всіх етапах кампанії з організації та проведення референдуму, в тому числі й агітація “за” або “проти” проекту нормативно-правового акта, що виноситься на всенародне голосування, є необхідною умовою вільного формування громадянами їхньої позиції щодо предмета референдуму.

Кульмінаційним етапом основної стадії референдного правотворчого процесу є голосування на всеукраїнському референдумі, що у процесуальному відношенні закріплює трансформацію волі українського народу в нормативно-правовий акт вищої юридичної сили.

Встановлення дійсності результатів всеукраїнського референдуму зводиться до перевірки додержання процесуальних вимог, зокрема, щодо порядку голосування та щодо кворуму участі, від виконання (або невиконання) яких залежить: відбувся (або ні) референдум; ухвалений (або ні) проект правового акта, винесений на голосування. Якщо результати голосування визнаються дійсними, визначається рішення референдуму. У даному випадку рішення всеукраїнського референдуму за своїм змістом – це правовий акт, який регулює визначену сферу найбільш важливих суспільних відносин; за формою – нормативно-правовий акт, результат безпосередньої правотворчої діяльності народу України.

Введення нормативно-правового акта, прийнятого через процедуру конституційного / законодавчого референдуму, до загальної системи правового регулювання, а також його реалізацію забезпечує оприлюднення відповідного акта. Оприлюднення правового акта всеукраїнського референдуму, що власне і розкриває зміст завершальної стадії референдного правотворчого процесу, розглядаємо як офіційно встановлену процедуру доведення до загального відома прийнятого на всеукраїнському референдумі нормативно-правового акта шляхом опублікування в офіційних друкованих виданнях, інформаційного повідомлення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації.

Встановлені Законом “Про всеукраїнський референдум” 2012 року процедурно недосконалий порядок реєстрації ініціативних груп, механізми і строки збору підписів на підтримку референдуму за народною ініціативою, порядок формування

персонального складу окружних і дільничних комісій референдуму; й такі, що не відповідають конституційним приписам і європейським стандартам, порядок здійснення референдної агітації, врахування результатів народного волевиявлення, порядок набрання чинності законами України (в тому числі новою редакцією Конституції України), прийнятими на всеукраїнському референдумі, дозволяють припустити, що при проведенні ініційованого народом референдуму можливі численні зловживання. Відтепер органи державної влади зможуть безпосередньо впливати на результат всеукраїнського референдуму практично на всіх етапах його проведення. При цьому сам результат всеукраїнського референдуму навряд чи можна буде вважати таким, що відображатиме реальне волевиявлення народу. Очевидно, що першочерговим завданням, яке новообрана Верховна Рада зобов'язана поставити собі за мету, є зміна розглядуваного Закону, приведення його положень у відповідність із вимогами Конституції України та міжнародними стандартами.

Отже, референдний правотворчий процес є процедурною діяльністю народу України щодо формування і закріплення своєї волі шляхом встановлення, зміни чи скасування правових норм, яка відбувається через визначену законодавством процедуру всеукраїнського референдуму. Поза всяким сумнівом процедура реалізації правотворчих повноважень народу через всеукраїнський референдум має бути унормована якісним законом, який відповідає завданням демократичного правового суспільства.

Використані джерела:

1. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 6 листопада 2012 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5475-17> – Назва з екрану.
2. *Мурашин О. Г.* Акти прямого народовладдя у правовій системі / О. Г. Мурашин. – К. : Знання, 1999. – 182 с.
3. *Федоренко В. Л.* Конституційно-правові основи всеукраїнського референдуму: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 “Конституційне право; муніципальне право” / В. Л. Федоренко. – К., 1999. – 18 с.
4. *Погорілко В. Ф.* Референдне право України : навч. посіб. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. : Вид-во “Ліра-К”, 2006. – 366 с.
5. *Янчук А. О.* Теоретичні засади референдумного процесу в Україні : монограф. / А. О. Янчук. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2010. – 207 с.
6. Там само. – С. 68-69.
7. *Комарова В. В.* Референдумный процесс в Российской Федерации : учеб. пособ. / В. В. Комарова ; под ред. О. Е. Кутафина. – М. : “ПолиграфОпт”, 2004. – 607 с.
8. *Спасов Б.* Особенности на законодательния процес при референдума / Б. Спасов // Социалистическо право. – 1984. – № 12. – С. 3-14.
9. *Лучин В. О.* К вопросу о процедуре референдума в социалистическом государстве / В. О. Лучин // Вестник Ярославского ун-та. – 1972. – Вып. 4. – С. 78-84.
10. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана. – Т. 6 : Т-Я. – 2004. – 768 с.
11. *Кузьменко О. В.* “Процесуальні категорії адміністративного права” : монографія / О. В. Кузьменко. – Львів : ВАТ “Львівська книжкова фабрика “Атлас”, 2004. – 232 с.
12. Там само. – С. 179-180.
13. Теорія держави і права : акад. курс : [підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
14. *Антоненко В. В.* Щодо визначення поняття “стадія бюджетного процесу” / В. В. Антоненко // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 135-139.

15. Богачова О. В. Законотворчий процес в Україні проблеми вдосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Олена Вікторівна Богачова. – К., 2006. – 232 с.
16. Мурашин О. Г. Акти прямого народовладдя у правовій системі / О. Г. Мурашин. – К. : Знання, 1999. – 182 с.

Рябченко Т. А. Понятие и стадии референдного правотворческого процесса в Украине.

В статье обосновываются научно-методологические подходы к определению сущности референдного процесса, а также правотворчества с точки зрения его процедурно-процессуальной природы. Сформулирована дефиниция референдного правотворческого процесса. Автор выделяет стадии процесса референдного правотворчества в Украине и называет основные этапы, свойственные каждой из этих стадий.

Ключевые слова: юридический процесс, правотворческий процесс, референдный процесс, референдный правотворческий процесс, стадии процесса референдного правотворчества.

Ryabchenko T. Concept and stages of referendum law-making process in Ukraine.

In the article scientifically methodological approaches are grounded in relation to determination of essence of referendum process, and also law-making from the point of view its procedural judicial nature. Definiçiyu of referendum law-making process is formulated. An author selects the stages of the process of referendum law-making in Ukraine and names the basic phases, peculiar to each of these stages.

Keywords: legal process, law-making process, referendum process, referendum law-making process, the stages of the process of referendum law-making.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НАУКИ

УДК 343.139

Пєсцов Р. Г.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

МІСЦЕ ЗАОЧНОГО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СЕРЕД ІНШИХ ФОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Досліджується інститут заочного судового розгляду, як однієї із форм кримінального процесу, а також його місце серед інших форм кримінального процесу.

Ключові слова: заочне провадження, спрощені провадження, форми кримінального процесу, кримінальне судочинство.

Кримінально-процесуальне законодавство, як України, так і світової спільноти, протягом останніх десятиліть має тенденцію до прискорення процесу. Як зазначає Л. В. Головка “важко знайти проблему, яка б хвилювала західних процесуалістів більше, а ніж проблема прискорення кримінального процесу” [1, с. 37].

У вітчизняній науці кримінального процесу проблеми розгляду кримінальних справ в розумні строки піднімалась одночасно із проблемою диференціації судочинства. Завдання “швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду”, яке закріплене в ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року [2], в радянській науці кримінального процесу